

Ἐγρήγορση

Χρέος τῶν Ὀρθοδόξων

© 2017, † Ἀναστάσιος (Γιαννουλάτος),
Ἀρχιεπίσκοπος Τιράνων, Δυρραχίου καί πάσης Ἀλβανίας

© 2017, γιά τήν Ἑλλάδα, Ἐκδόσεις Ἐν πλῶ

Κολοκοτρώνη 49, Ἀθήνα 105 60

Τηλ.: 210 3226343 - Fax: 210 3221238

e-mail: info@enploeditions.gr

www.enploeditions.gr

www.facebook.com/enploeditions.gr

Α΄ Ἐκδοση: Μάιος 2017

ISBN: 978-960-619-001-8

† ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ (ΓΙΑΝΝΟΥΛΑΤΟΥ)

Ἀρχιεπισκόπου Τιράνων, Δυρραχίου
καί πάσης Ἀλβανίας

Ἐγρήγορη

Χρέος τῶν Ὁρθοδόξων

Ἐν πλῶ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	9
1. Ἡ Ὁρθοδοξία ἐνώπιον τῆς 3ης χιλιετίας	13
2. Ἡ Ὁρθοδοξία πρό τῆς ραγδαίας ἐξελίξεως τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν	31
3. Ἐνότητα, Ἱεραποστολή καί Θεολογία στό κατώφλι τῆς 3ης χιλιετίας	53
4. Ὁρθόδοξη συμβολή σέ βασικά παγκόσμια θέματα.....	71
5. Ἡ διαχρονική μετοχή τῆς χριστιανικῆς πίστεως στήν οἰκοδόμησι τῆς Εὐρώπης.....	95
6. Πρός μιά σταθερή εἰρηνική συμβίωσι στά Βαλκάνια	113
7. Ἀναζητώντας τέσσερις μεγάλες ἀλήθειες ζωῆς.....	129
8. Θεέ μου, μεταμόρφωσε τόν κόσμον μέ τή Χάρι σου.....	143
9. Πολυθρησκευτική Εὐρώπη καί Ὁρθοδοξία.....	163

10. Τολμοῦμε νά ἐλπίζουμε	185
11. Οἰκονομική κρίση – Ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας	195
12. Διακρίσεις, διωγμός, μαρτύριο – «Ἀκολουθώντας τόν Χριστό».....	207
13. Ἡ εἰρήνη εἶναι πάντα ἐφικτή;.....	221
14. Σχετικά μέ τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο τῆς Ὁρθοδοξίας	231
ΕΠΙΜΕΤΡΟ	
Μήνυμα τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας	259
ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΣ.....	271

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σταθερή πεποίθησή μου, πού συχνά τίς τελευταίες δεκαετίες έπαναλαμβάνω, εἶναι ὅτι: ἡ «μία, ἅγια, καθολική καί ἀποστολική Ἐκκλησία», στήν ὁποία ἀνήκουμε, δέν ζεῖ ἀποκλειστικά γιά τόν ἑαυτό της. Ὅ,τι εἶναι, ὅ,τι κατέχει, ὅ,τι προσφέρει, προορίζεται γιά ὁλόκληρη τήν ἀνθρωπότητα, γιά τήν ἀνύψωση καί τήν ἀνακαίνιση τοῦ κόσμου. Γι' αὐτό ὀφείλει νά εὐρίσκεται σέ ἐγρήγορη, νά ἀγρυπνεῖ, νά παρακολουθεῖ τήν πορεία καί τήν ἐξέλιξη τῆς οἰκουμένης, νά μελετᾶ τά σημεῖα τῶν καιρῶν. Ὡστε νά εἶναι σέ θέση νά δίνει τή μαρτυρία τοῦ Εὐαγγελίου καί νά μοιράζεται μέ ὅλους τούς ἀνθρώπους τά δῶρα τοῦ Θεοῦ: τήν ἀλήθεια, τήν ἀγάπη, τήν εἰρήνη, τή δικαιοσύνη, τήν καταλλαγή, τήν ἐμπειρία τοῦ Σταυροῦ καί τῆς Ἀναστάσεως μέ τήν προσδοκία τῆς αἰωνιότητος.

Μέσα σέ αὐτή τήν προοπτική, ἡ Ὁρθόδοξη συνείδηση δέν εἶναι δυνατόν νά παραμείνει ἀπαθής στό κοινωνικό γίγνεσθαι, σέ πνευματικές ζυμώσεις πού ἐπηρεάζουν τό ἀνθρώπινο γένος. Ὅσοι ἔχουν ὑπεύ-

θυνες θέσεις στην Έκκλησία, αλλά και γενικότερα τά συνειδητά μέλη της καλούνται νά άγρυπνοῦν. Ἡ προτροπή τοῦ Χριστοῦ «γρηγορεῖτε» (Ματθ. 26:38-41· Μάρκ. 13:35-37) εἶναι πολλαπλά επίκαιρη. Ὅφειλουν νά μετέχουν στή διερεύνηση τῶν συγχρόνων συνθηκῶν καί μέ λόγο κριτικό, παρηγορητικό, καθοδηγητικό, νά συμβάλλουν στή ὀρθότερη ἀντιμετώπιση τῶν ἀναφυομένων προβλημάτων. Ἡ έγρηγόρηση εἶναι χρέος τῶν Ὁρθοδόξων.

Τά κείμενα πού περιλαμβάνονται στήν παροῦσα συλλογή ἐπιδιώκουν νά ἐκφράσουν μία Ὁρθόδοξη ἄποψη σέ κρίσιμα σύγχρονα θέματα. Πρόκειται γιά εισηγήσεις καί ὁμιλίες σέ Συνελεύσεις, Συνέδρια δι-ορθόδοξα, διαχριστιανικά, διαθρησκευτικά, πού συνήλθαν σέ διάφορες πόλεις (Βελιγράδι, Βουκουρέστι, Πόρτο Ἀλέγκρε - Βραζιλίας, Ἀθήνα, Λυών, Κολυμπάρι - Κρήτης, Τίρανα). Τά θέματα πού τίγονται παρουσιάζουν γενικότερο ἐνδιαφέρον, ὅπως: Ἡ Ὁρθοδοξία στήν τρίτη χιλιετία· Σχέσεις Ὁρθοδοξίας μέ τίς θετικές ἐπιστῆμες· Ὁρθόδοξη Ἐνότητα καί Ἱεραποστολή· Ὁρθόδοξη συμβολή σέ παγκόσμια θέματα· Συμβολή τοῦ Χριστιανισμοῦ στόν εὐρωπαϊκό πολιτισμό· Βαλκανική συμβίωση· Ἀναζήτηση βασικῶν ἀξιῶν ζωῆς· Μεταμόρφωση τοῦ κόσμου· Πολυθρησκευτική Εὐρώπη καί Ὁρθοδοξία· Τολμοῦμε νά ἐλπίζουμε· Οἰκονομική κρίση· Διωγμοί καί μαρτύριο τῶν Χριστιανῶν· Παγκόσμια εἰρήνη. Ἐπίσης δημοσιεύονται κείμενα γιά τήν Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδο τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καί ὡς Ἐπίμετρο τό ἐπίσημο Μήνυμά της – επίκαιρος συμβολισμός ἐγρηγόρσεως τῶν Ὁρθοδόξων.

Τά ἐν λόγῳ κείμενα παρουσιάζουν μορφολογική ποικιλία, δεδομένου ὅτι ἀπευθύνθηκαν σέ διάφορα ἀκροατήρια καί σέ διαφορετικές χρονικές περιόδους. Κρίσιμες ἐπαναλήψεις προσωπικῶν πεποιθήσεων θεωρήθηκε πολλαπλά χρήσιμο νά παραμείνουν.

Ὅσα ἀκολουθοῦν ἐκφράζουν τήν ἀνησυχία γιά τά συμβαίνοντα στήν ἐποχή μας καί ἐπιζητοῦν νά ἐνεργοποιήσουν τήν εὐαισθησία γιά τά ἐκκλησιαστικά καί κοινωνικά δρώμενα. Τονίζουν τήν ἀνάγκη γιά σοβαρή ἀντιμετώπιση τῶν ζωτικῶν προβλημάτων – τόσο τῶν τοπικῶν ὅσο καί τῶν πανανθρωπίνων. Ἐπιχειροῦν νά ἐπισημάνουν ὀρισμένες πλευρές τῆς εὐθύνης τῶν Ὁρθοδόξων στόν σύγχρονο κόσμο. Ἀποτελοῦν μιᾶ ἐκφραση Ὁρθόδοξης ἐγρηγόρσεως.

Τίρανα, Μάιος 2017

† Ἀναστάσιος
Ἀρχιεπίσκοπος Τιράνων Δυρραχίου
καί πάσης Ἀλβανίας

1

Ἡ Ὁρθοδοξία
ἐνώπιον τῆς τρίτης χιλιετίας

Τό ἄρθρο «Ἡ Ὁρθοδοξία ἐνώπιον τῆς τρίτης χιλιετίας» δημοσιεύθηκε σέ συνεπτυγμένη μορφή στόν τόμο *Ὁ Θησαυρός τῆς Ὁρθοδοξίας 2000*. Ἱστορία, μνημεῖα, τέχνη, Β' τόμος, Ἐκδοτική Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 2000, σ. 12-21. Καί σέ ἀγγλική μετάφραση *The splendor of Orthodoxy 2000*, history, monuments, arts. Vol. II, Patriarchates and Autocephalous Churches, Ekdotiki Athinon, Athens 2000, p. 12-21.

Πολύς λόγος γίνεται για τό τί θά συμβεῖ στήν «τρίτη χιλιετία». Μερικά πράγματα μπορεῖ νά θεωρηθοῦν βέβαια. Ἀλλά ἀσφαλῶς τά περισσότερα μέ καμιά νοητική ὀξυδέρκεια δέν εἶναι δυνατόν νά προσδιορισθοῦν. Ἄς σκεφθοῦμε κάτι ἀπλό. Ἐάν ὑποθεθεῖ ὅτι ζούσαμε στό 1000 μ.Χ., στήν ἔναρξη τῆς δεύτερης χιλιετίας, θά ἦταν ποτέ δυνατόν νά προβλέπαμε τά ὅσα συνέβησαν, τήν κατάρρευση αὐτοκρατοριῶν πού τότε ἔμοιαζαν ἀλύγιστες, τήν ἀνάδειξη ἄλλων· τό τραγικό ἐκκλησιαστικό Σχίσμα Ἀνατολῆς καί Δύσεως, τήν περαιτέρω διάσπαση τῆς Χριστιανοσύνης πού ἀκολούθησε· κι ἀκόμα, τίς πολιτικές καί κοινωνικές ἀνακατατάξεις, τίς ἐπιστημονικές ἀνακαλύψεις, τά ἐκπληκτικά ἐπιτεύγματα τῆς τεχνολογίας;

Παρά ταῦτα, ὀρισμένα χαρακτηριστικά τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ πολιτισμοῦ του παρέμειναν σταθερά στούς αἰῶνες: Ἡ πλεονεξία, ἡ βία, ἡ ἀλαζονεία, ἡ ὑποκρισία, γενικά ἡ ἁμαρτία. Ἀλλά καί ἡ λαχτάρα γιά τό δίκαιο, τήν εἰρήνη, τήν ἀδελφοσύνη, τήν ἀγάπη. Καί προπαντός, ὁ πόθος γιά τήν ὑπέρβαση τῆς φθορᾶς καί τοῦ θανάτου. Αὐτά βεβαίως σέ ποικίλες νέες συνθέσεις καί συνδυασμούς θά συνεχίσουν νά δεσπόζουν καί στήν τρίτη χιλιετία. Ἡ ἀνάγκη τῆς

ἀντιμετωπίσεώς τους καθιστᾶ ἀδιάκοπα ἐπίκαιρη τὴν Ὁρθοδοξία.

Α΄

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΥΝΕΠΗΣ

ΣΤΟΝ ΜΥΣΤΗΡΙΑΚΟ - ΣΩΤΗΡΙΟΛΟΓΙΚΟ ΤΗΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ

1. Για νά ἀνταποκριθεῖ ὁμως στὸν ἱστορικό της ρόλο ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, θά χρειασθεῖ πρὶν ἀπ' ὅλα νά παραμείνει αὐτό πού στήν οὐσία εἶναι: Κιβωτός τῆς ἀλήθειας, τὴν ὁποία ἀποκάλυψε ὁ Τριαδικός Θεός, φανέρωση τοῦ μυστηρίου τῆς Οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος: «Σῶμα Χριστοῦ», χῶρος ὅπου τελεσιουργεῖται ἡ μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὑπέρβαση τῆς ὑπαρξιακῆς του ἀγωνίας, ἡ ἔνωσή του μέ τόν Θεό τῆς Ἀγάπης. Εὐχαριστιακή κοινότητα πιστῶν, πού βιώνει τή λύτρωση ἀπό τή φθορά καί ἀναγγέλλει δοξολογικά τόν ἐρχομό τῆς «Βασιλείας τοῦ Θεοῦ». «Τὸ πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ ἡ Ἐκκλησία. Καί γὰρ πλήρωμα κεφαλῆς σῶμα, καί πλήρωμα σώματος κεφαλῆ» (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ὁμιλία 3.2 Πρὸς Ἐφεσίους).

Ὅλα τὰ ἄλλα –τὰ ὁποῖα συνήθως κάνουν ἐντύπωση–, κοινωνικά, φιλανθρωπικά, πολιτιστικά, ἀναπτυξιακά ἔργα, ὅσο σημαντικά καί ἂν παρουσιάζονται, εἶναι παρεπόμενα. Δέν μποροῦν νά ἀντικαταστήσουν τὸν βασικό μυστηριακό καί σωτηριολογικό χαρακτήρα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἡ μαρτυρία της κορυφώνεται στή σταυροαναστάσιμη νίκη ἐπὶ τοῦ θανάτου, στήν κοινωνία πού προσφέρει μέ τόν ἀναστημένο Χριστό, στήν προσφορά τῆς χάριτος καί τῆς πνοῆς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Λόγω τῆς φύσεώς της, ἡ προσφορά τῆς Ἐκκλησίας στήν ἀνθρωπότητα εἶναι διηνεκῆς καί ἀναντικατάστατη. Εἰρηνεύει τήν ἀνθρώπινη ψυχή, φωτίζει καί καθοδηγεῖ τή συνείδηση, ἀπελευθερώνει ἀπό τά πάθη, ἐμπνέει τήν ἀλληλεγγύη, μεταμορφώνει τόν μετανουῶντα ἄνθρωπο, τόν ἀνυψώνει καί τόν καθιστᾷ «καινή κτίση» ἐν Χριστῷ. Ἡ διαχρονικότητα τῆς Ὁρθοδοξίας βασιζέται στό ὅτι ἀποκαλύπτει τό «μυστηριακό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τῶν Πατέρων» (M.J. Le Guilloux), ὡς ἀποκαλυφθέν, λατρευόμενο καί βιούμενο· ὅτι γνωρίζει νά λατρεύει τό μυστήριο τοῦ Θεοῦ, τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Νυμφίου της Ἰησοῦ, καί φωτίζει τό μυστήριο τοῦ ἀνθρώπου. Καί ἐπιπροσθέτως τόν βοηθεῖ νά προχωρεῖ συνεχῶς σέ μιᾶ λυτρωτική «ἐπέκταση» πρός τή θεία μέθεξη. Νά ζεῖ τήν ἀγάπη του πρός τόν Θεό, ὅπως ὁ Μ. Βασίλειος τήν ὀρίζει: «Τὸ ὑπὲρ δύναμιν ἀεὶ ἐπεκτείνεσθαι πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ θέλημα κατὰ σκοπὸν καὶ ἐπιθυμίαν τῆς αὐτοῦ δόξης» (Ὅροι κατ' ἐπιτομήν, ΣΙΑ').

Ἡ Ὁρθοδοξία, μέ σοβαρὴ αὐτοκριτική, μέ ἀδιάκοπη ἐπαγρύπνηση γιὰ τή διατήρηση τῆς πληρότητος καί καθαρότητος τοῦ μηνύματος τῆς «μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας», ὀφείλει νά διασφαλίζει τή γνησιότητα τῆς ἐμπειρίας της – περιορίζοντας ὅ,τι ἀπειλεῖ νά ἀλλοιώσει τόν πνευματικό της χαρακτήρα, ἰδιαίτερα τήν πολυτέλεια καί τή χλιδῆ, τήν ἐπιβολή της μέ βία, τόν πειρασμὸ τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας.

2. Διάφοροι λόγοι καί ἱστορικά γεγονότα συνέδεσαν ἰδιαίτερα τήν Ὁρθοδοξία μέ τίς δοκιμασίες, τούς ἀγῶνες, τόν πολιτισμὸ ὀρισμένων λαῶν πού ἐπιβίωσαν